

I Warsztaty Historyczno-Archiwalne Akademii Pedagogicznej w Krakowie¹

W dniu 27 kwietnia 2006 roku miały miejsce I Warsztaty Historyczno-Archiwalne Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Ich uroczystego otwarcia dokonał Dziekan Wydziału Humanistycznego Akademii Pedagogicznej w Krakowie profesor Kazimierz Karolczak. W krótkim przemówieniu profesor Karolczak zwrócił uwagę, iż w przypadku historyka budowanie własnego warsztatu pracy powinno się rozpoczynać już na etapie studiów licencjackich i magisterskich. Kompetentny i rzetelny historyk winien być obeznany z zasobami archiwalnymi, zgromadzonymi w kraju i za granicą oraz umieć się nimi posługiwać.

Zaproszony na I Warsztaty mgr Szczepan Świątek – Starszy Kustosz Archiwum Państwowego w Krakowie przedstawił bogactwo zbiorów zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Krakowie (APKr) oraz związane z tym potrzeby i możliwości badawcze, a także zasady, według których udostępniane są zasoby oraz formalności, których należy dopełnić celem podjęcia pracy badawczej. Prelegent swoim wystąpieniem inspirował uczestników Warsztatów do podejmowania badań naukowych związanych z takimi zagadnieniami, jak: historia gospodarcza Krakowa i Małopolski w XIX i XX wieku, życie codzienne krakowian i Małopolan w XIX i XX wieku, zagłada Żydów w trakcie II wojny światowej, stosunki polsko-żydowskie po 1945 roku, inwigilacja duchowieństwa w okresie PRL i kulturotwórcza rola ochotniczych straży pożarnych.

Przygotowaniem Warsztatów zajął się kierowany przeze mnie zespół organizacyjny, w którego skład weszli studenci historii AP w Krakowie: Sebastian Falkowski, Małgorzata Knapik, Dorota Oramus, Seweryn Osowski, Adam Prusakiewicz, Andrzej Sacha i Przemysław Talaga. Inicjatywa mogła zostać zrealizowana dzięki

¹ Przygotowując niniejszy artykuł wykorzystałem informacje otrzymane od mgr. Szczepana Świątka – Starszego Kustosza Archiwum Państwowego w Krakowie.

wsparciu ze strony Dziekana Wydziału Humanistycznego Akademii Pedagogicznej w Krakowie oraz Dyrekcji Instytutu Historii.

Celem Warsztatów jest przybliżenie studentom oraz młodszym pracownikom naukowym, reprezentującym takie dyscypliny naukowe, jak: historia, politologia i literaturoznawstwo, szeroko rozumianej tematyki archiwalnej. Oprócz wiedzy teoretycznej uczestnicy mają możliwość zdobycia wielu praktycznych informacji związanych na przykład z zasadami udostępniania zbiorów. Osoba poszukująca odpowiedniego dla siebie tematu badawczego może się dowiedzieć o możliwościach, które daje konkretne archiwum lub instytucja naukowa, natomiast osoba, która jest już na etapie zaawansowanych badań może uzupełnić swoją wiedzę i poszerzyć zasób wykorzystywanych źródeł. Docelowo Warsztaty mają się odbywać jeden raz w semestrze, a w przyszłości mogą im towarzyszyć samodzielne publikacje.

Sądząc po wysokiej frekwencji (sala 333 w Instytucie Historii w całości się wypełniła) oraz opiniach wyrażanych po zakończeniu Warsztatów, jest to oferta, która spotkała się z bardzo dobrym odbiorem. W zajęciach uczestniczyli studenci różnych roczników i różnych kierunków studiów, a także doktoranci historii. Zaszczyciła nas swoją obecnością oraz uczestniczyła w dyskusji naukowej dr Grażyna Wrona, ceniony ekspert w zakresie prasoznawstwa.

Podjęta przez nasz Instytut inicjatywa idzie w parze z kierunkiem rozwoju, który został przyjęty przez archiwa polskie i zagraniczne. Jak pisze Ewa Perłakowska z Archiwum Państwowego w Krakowie:

U progu trzeciego tysiąclecia archiwa za priorytetowe zagadnienia w swej działalności uznały szczególnie dwie sprawy: udział archiwów w życiu społeczeństwa informacyjnego i szersze otwarcie archiwów uwzględniające potrzeby osób korzystających z ich zasobów. Te kierunki działalności archiwów zostały wyrażone, między innymi na XIV Międzynarodowym Kongresie Archiwów w Sewilli w 2000 roku¹.

Archiwum Państwowe w Krakowie, krótki przewodnik

Archiwum Państwowe w Krakowie powstało w dniu 1 września 1878 roku, jako Krajowe Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich na mocy uchwały Sejmu Krajowego dla Galicji i Lodomerii z dnia 21 sierpnia 1877 roku. Obecną nazwę przyjęło w 1936 roku. Od 1951 roku Archiwum podlega Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych.

Archiwum Państwowe w Krakowie składa się (w głównej mierze) z pięciu oddziałów zlokalizowanych w Krakowie oraz oddziałów zamiejscowych: w Bochni

¹ E. Perłakowska, *Możliwości prezentacji i uzyskiwania informacji o zasobach archiwalnych za pomocą internetu*, [w:] *Z prac Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego*, redaktor naukowy J. Michalewicz, Seria F Varia, t. III, *VI Konferencja Archiwów Instytucji Naukowych w Polsce*, Kraków 13–14 IX 2001, Kraków 2002, s. 89.

(ul. Konstytucji 3 Maja 3), Nowym Sączu (ul. Jagiellońska), Nowym Targu (Osiedle Bór 10) i Tarnowie (ul. Chemiczna 10) oraz ekspozytury w Spytkowicach.

Osoby podejmujące badania w tej instytucji podpisują w „Zgłoszeniu użytkownika” oświadczenie, że zebrane informacje wykorzystają tylko do celów naukowych². Studenci chcący korzystać z zasobów dołączają zaświadczenia z uczelni, precyzujące temat badań naukowych. Archiwum udostępnia swoje zbiory tylko w czytelniach naukowych, które znajdują się w oddziałach:

- Oddział I – Zamek Wawel: akta staropolskie grodzkie i ziemskie, archiwa rodowe i rodzinne oraz kolekcje i zbiory.
- Oddział II – ul. Grodzka 52: akta administracji państwowej ogólnej i specjalnej oraz sądownictwa z XIX i XX w.
- Oddział III – ul. Sienna 16: akta miasta Krakowa, samorządu terytorialnego, akta szkolne oraz organizacji wyznaniowych i społecznych.
- Oddział IV – ul. E. Orzeszkowej 7: akta najnowsze wytworzone po 1945 roku oraz akta jednostek gospodarczych z XIX i XX w.
- Oddział V – ul. Lubicz 25a: materiały kartograficzne i dokumentacja techniczna.

Z akt luźnych można korzystać tylko po ich uprzednim spaginowaniu, czyli nadaniu im numerów stron³. Jeśli zamawiane przez nas akta nie są spaginowane, to uzyskamy je dopiero w terminie uzgodnionym z pracownikiem Archiwum. Podejmując dłuższe badania w Archiwum możemy sprawdzić dostępność akt, z których zamierzamy korzystać. Można zacząć prace od materiałów dostępnych, a w tym czasie pozostałe materiały będą przygotowywane. W ten sposób unika się ewentualnej, niechcianej przerwy w pracy.

Warto wiedzieć, iż Archiwum może odmówić udostępnienia akt osobie, która nie jest przygotowana do samodzielnej pracy naukowej, np. nie zna historii epoki lub paleografii łacińskiej, wtedy gdy wiedza ta jest niezbędna. Korzystając z archiwaliów należy wykazywać szczególną ostrożność tak, aby zredukować do minimum możliwość ich uszkodzenia, wszelkie notatki należy sporządzać ołówkiem, ewentualnie można korzystać z przenośnego sprzętu komputerowego (na większości stanowisk pracy istnieje możliwość podpięcia laptopa do prądu).

Podstawową zasadą jest to, że do archiwów udajemy się przede wszystkim w poszukiwaniu archiwaliów, a nie książek, aczkolwiek duża ich część, w tym także APKr, posiada podręczne księgozbiory. Wydawnictwa książkowe gromadzone są głównie w tym celu, aby ułatwić pracę z archiwaliami, są to zazwyczaj encyklopedie, słowniki biograficzne i poradniki metodyczne. W księgozbiorach znajdują się także książki napisane przez osoby, które niegdyś korzystały ze zbiorów danego archiwum. Na miejscu możemy również skorzystać z bardziej lub mniej dokładnych inwentarzy. Niektóre z nich mają postać maszynopisów, inne zszytych notat, a jesz-

² Ze zbiorów Archiwum korzysta się również do celów: genealogicznych, własnościowych i urzędowych.

³ Paginacji dokonuje się miękkim ołówkiem.

cze inne są wydane w formie książek, które w niektórych przypadkach można nabyć w samym Archiwum lub w księgarniach⁴.

Archiwum Państwowe oddaje do dyspozycji swoich użytkowników komputerowe bazy danych, są to między innymi: „Sezam”, „Pradziad” oraz „Ela”. „Sezam” (System Ewidencji Zasobu Archiwalnego) jest podstawową, stopniowo ulepszaną, ewidencją zasobu archiwum. Obecnie baza zawiera informacje na temat zespołów archiwalnych przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Krakowie, wraz z oddziałami zamiejscowymi w Bochni, Nowym Sączu, Nowym Targu i Tarnowie. „Pradziad” – zawiera informacje o księgach i aktach metrykalnych i stanu cywilnego, które zgromadzono we wszystkich archiwach państwowych w Polsce oraz w archiwach diecezjalnych w Poznaniu i Drohiczynie. „Ela” informuje o spisach ludności i księgach ewidencji ludności, przechowywanych we wszystkich archiwach państwowych w Polsce⁵.

Łukasz Tomasz Sroka

⁴ Wśród opublikowanych w formie książkowej inwentarzy znajdują się m.in.: B. Czajeczka, *Archiwum Związku Żydowskich Stowarzyszeń Humanitarnych „B`nei B`rith” w Krakowie (1892–1938). Zarys dziejów Związku. Historia zespołu i inwentarz*, Kraków 1994; B. Czajeczka, *Stowarzyszenie Humanitarne „Schlaraffia” w Krakowie (1909–1938). Zarys dziejów Stowarzyszenia. Historia zespołu i inwentarz*, Kraków 1996.

⁵ Na podst. www.archiwum.krakow.pl